

Sisäilma ja terveys – 1990-luvulta nykypäivään

Juha Pekkanen, prof
Helsingin Yliopisto
Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos

Sidonnaisuudet

- LKT, prof
- Tutkimus ja kehitysrahoitus sisäilmahankkeisiin
  - Suomen Akatemia, EU, säätiöt, STM
  - Ei kaupallisilta tahoilta
- Luentopalkkiot ja luottamustoiminta
  - Julkishallinto (ministeriöt, THL, jne)
- Ei kaupallisia intressejä

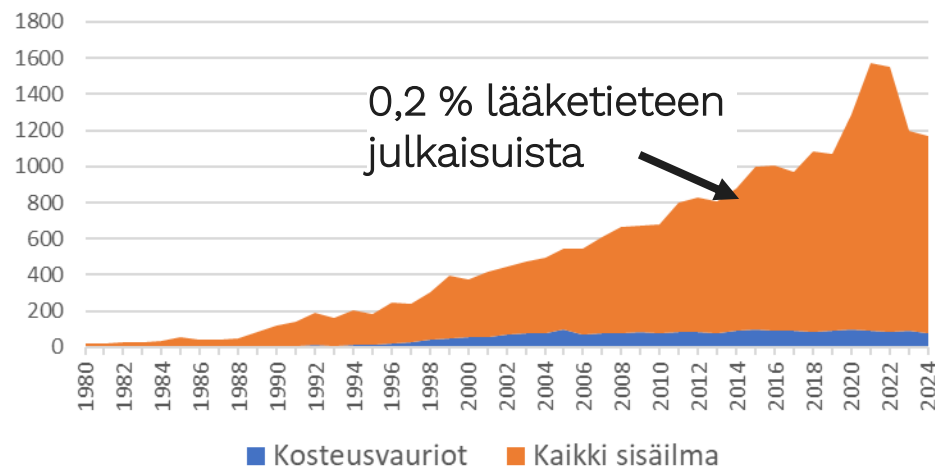

Sisäilma (kosteus/home) ja terveys

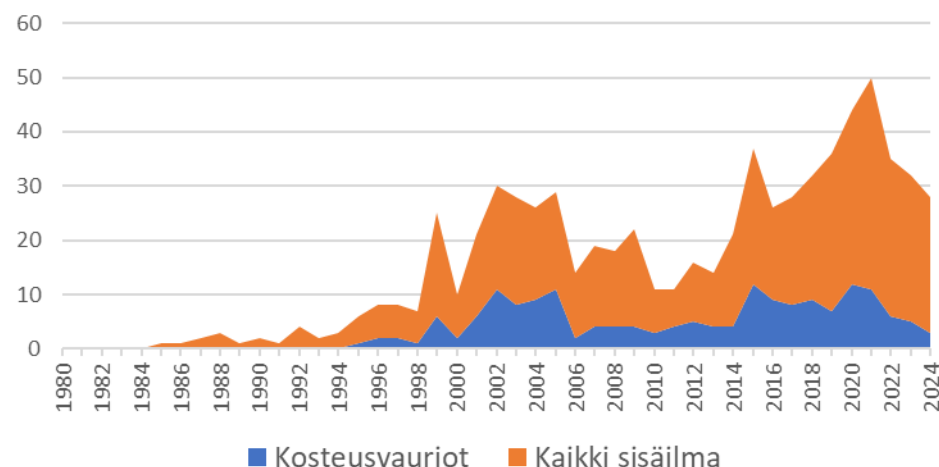
- nousi tutkimuksen kohteeksi lääketieteessä 1980-luvun lopussa
- Suomessa 1990-luvulla alkoi aktiivinen ennaltaehkäisy
- 2000-luvun alussa potilasjärjestöt, ympäristöherkät, poliitikot aktivoituvat
  - STM ympäristöherkkyys verkosto aloitti v. 2012
- Työpaikkojen lisäksi koulut nousivat keskiöön
- Lehdistöä dominoivat yksittäiset lääkärit
- Käypä hoito 2017
- Terveet tilat 2028/Kansallinen sisäilma ja terveys – ohjelma 2018-28
- STM: Sisäilmaan liittyvän oireilun konsensussuositus 2024

Miksi tilanne muuttui niin vaikeaksi? Miksi se on nyt vähän rauhoittunut?

Tieteelliset julkaisut sisäilmasta ja terveydestä

Suomalaiset julkaisut sisäilmasta ja terveydestä

Kansallisen sisäilma ja terveys – ohjelman alkuarvio v. 2018

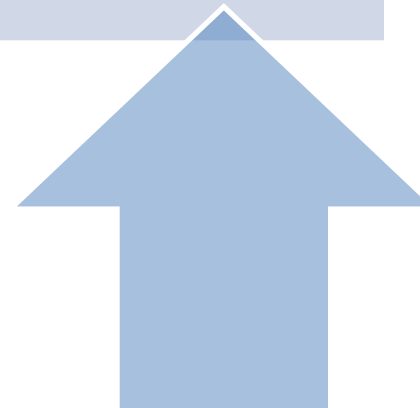
Suomessa on puututtu
sisäilmaongelmiin voimakkaasti
jo kauan

Suomessa on eurooppalaisittain
hyvä sisäilma

Tarvitaan muitakin toimia kuin sisäilman
laadun parantaminen

Sisäilmaongelmat ja
sisäilmaan liittyvä oireilu on
yleistä Suomessa

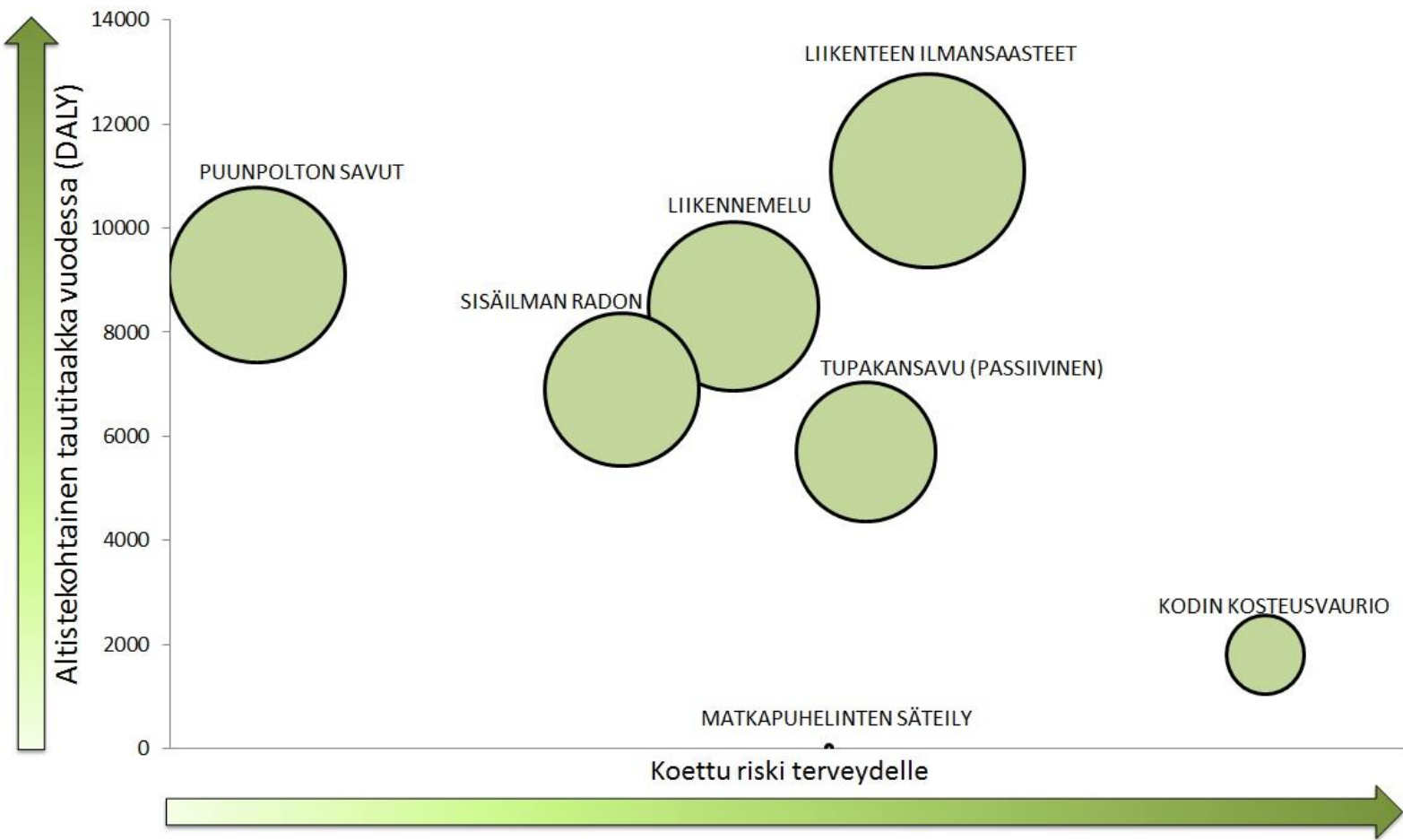
Vilkas julkinen keskustelu ja
epäluottamus

Syitä: riskikäsitteet, oirekeskeisyys, ympäristöherkkyys,
'valtavirran' lääkäreiden passiivisuus julkisuudessa

Väestön koettu riski vs. asiantuntija-arvio

(Pekkanen ym. julkaisematon)

Kirjallisuuden mukaan ihmisten kokemaan riskiin vaikuttavat

1) Tieto

2) Psykologia: Koettua riskiä lisää, jos riski on

- Outo, epävarma, asiantuntijat riitelee
  - ”emme tiedä mikä tekijä kosteusvaurioissa aiheuttaa haittaa terveydelle”
  - ”varmuuden vuoksi pienetkin vauriot pitää korjata/ennaltaehkäistä”
- Ei hallittavissa/ei vapaaehtoinen, luottamuksen puute
- Seuraukset vakavia, hankalia, kauhistuttava (”sisäilmaherkkyys”)
- Epätasa-arvoinen

3) Sosiaaliset, kulttuuriset tekijät, yhteisvaikutukset (’social amplification of risks’)

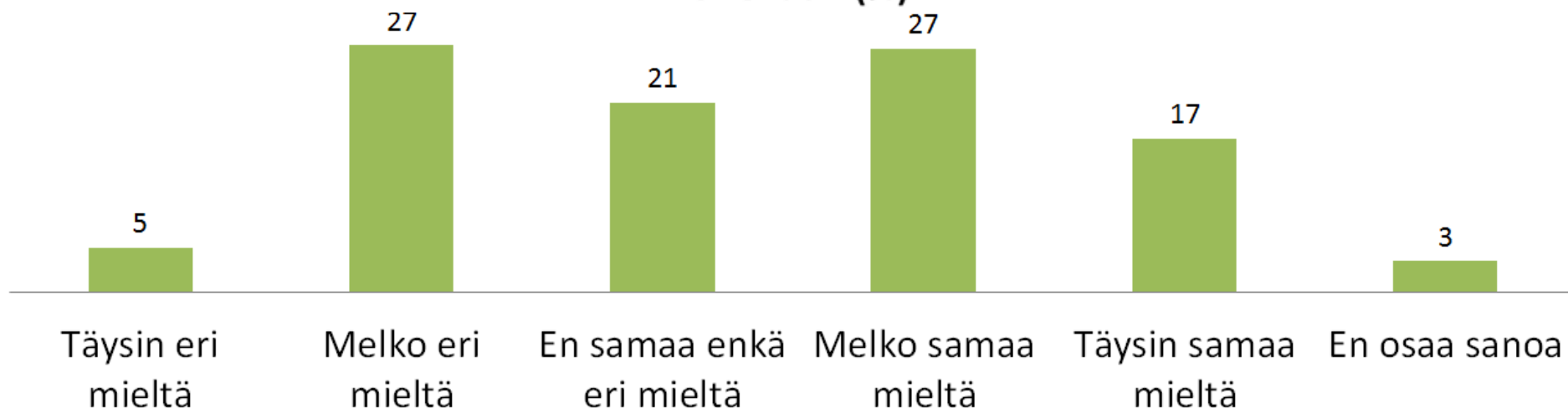
- Omat kokemukset, ystävät, järjestöt, viranomaiset, yritykset, media, sos media
- vahvistaa joitain riskeä, heikentää toisia

Oirekeskeisyys: Väestö luotti yhtä paljon oireiluun kuin rakennuksen tutkimiseen

(Lampi ym. 2019)

Sisäilman epäpuhtauksien arvioinnin tulee perustua ensisijaisesti rakennuksen tutkimiseen ja muihin mittauksiin, ei niinkään käyttäjien oireiluun (%)

- Kunnat korjasivat rakennuksia keskeisesti oireilun perusteella

(Hyvärinen ym. AVATER 2017)

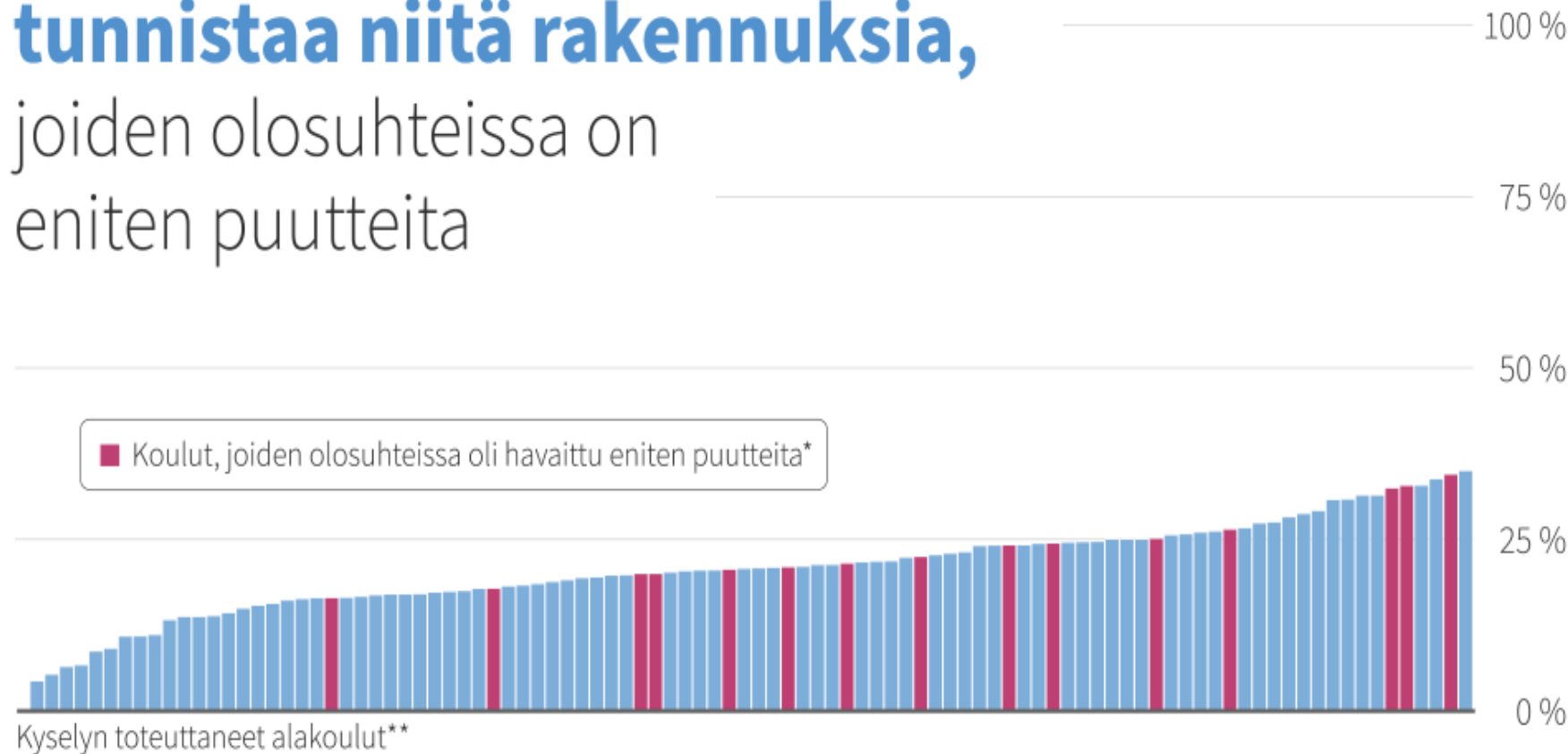
- Myöskään lääketieteessä ei oltu kunnolla kyseenalaistettu ja tutkittu oireilun roolia sisäilman laadun arvioinnissa

Oireilun perusteella ei voida tunnistaa niitä rakennuksia,

joiden olosuhteissa on eniten puutteita

Hengitysoireita raportoineita oppilaita

thl

* Sisällmän laadussa oli eniten puutteita, kuten ongelmia lämpötiloissa tai huono ilmanvaihto, verrattuna muihin tutkimukseen osallistuneisiin kouluihin.

** Tutkimukseen osallistui 99 alakoulua ja kyselyihin vastasi niiden noin 9000 oppilasta.

Lähde: THL 2020

Savelleiva K, Mairtila T, Lampi J, Ung-Lanki S, Elovainio M, Pekkanen J. Associations between indoor environmental quality in schools and symptom reporting in pupil-administered questionnaires. Environmental Health (2019)

HELSINGIN YLIOPISTO

Sisäilmaan liittyvä oireilu on monitekijäistä

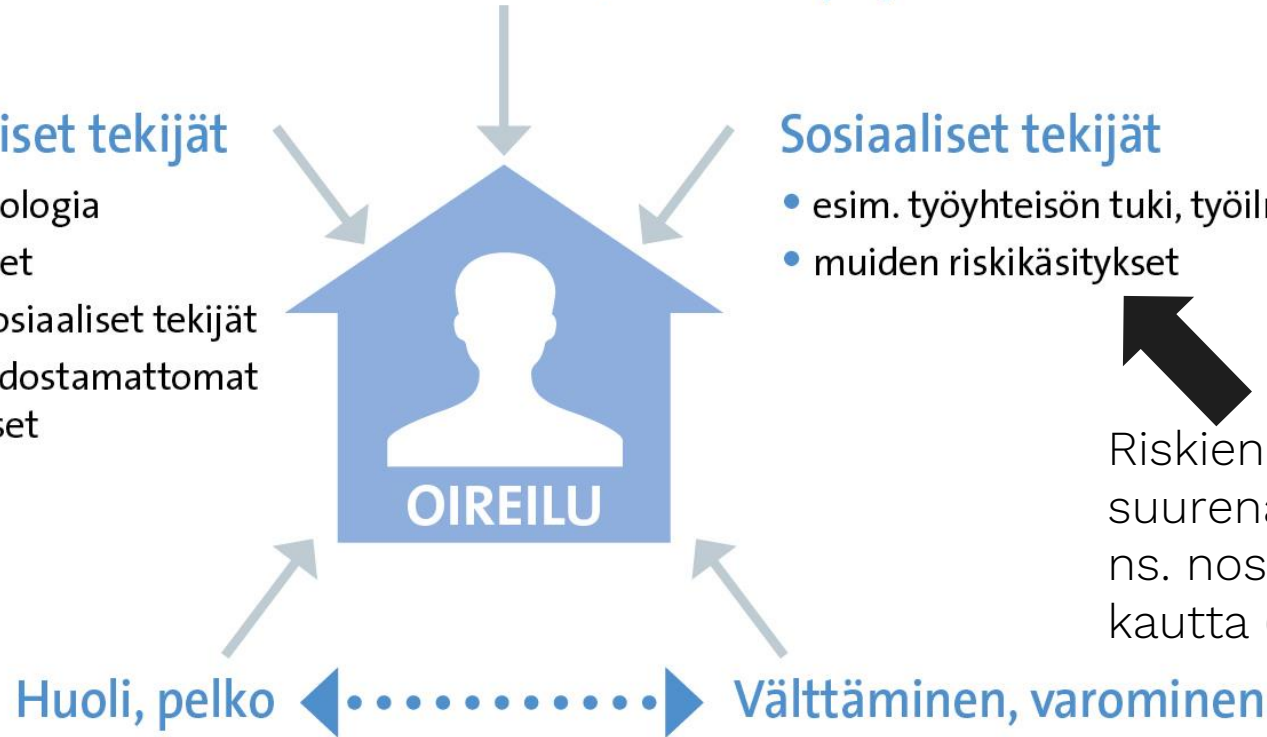
Sisäilman huono laatu, monet epäpuhtaudet

Yksilölliset tekijät

- immunologia
- sairaudet
- psykososiaaliset tekijät
- osin tiedostamattomat käsitykset

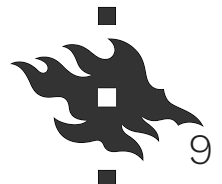
Sosiaaliset tekijät

- esim. työyhteisön tuki, työilmapiiri
- muiden riskikäsitykset

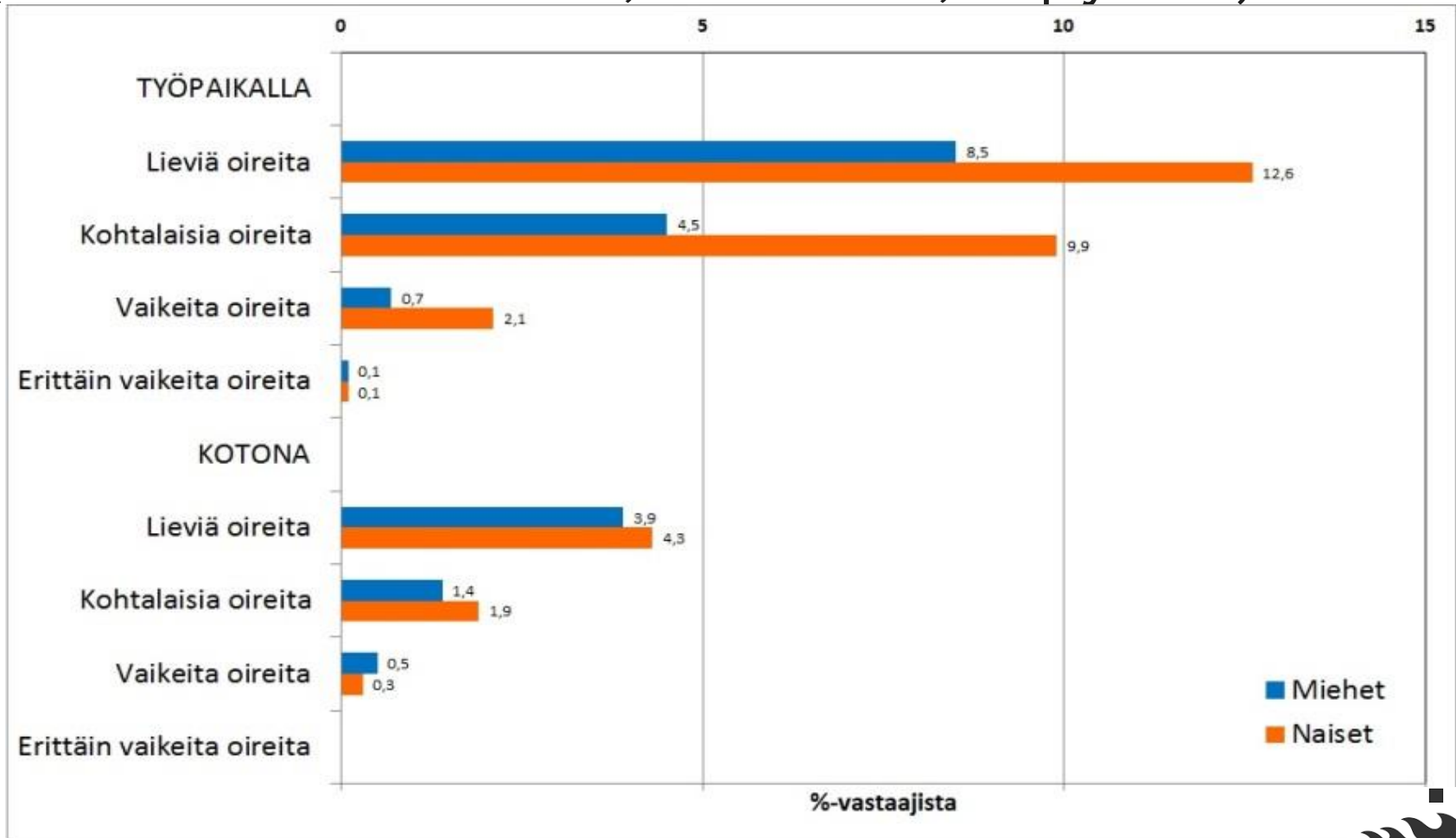
Riskien kokeminen suurena lisää oireilua ns. nosebo vaikutuksen kautta (Louhiala ym. 2020)

Lähde: THL 2018

Sisäilmaan liitetty oireilu on pääosin lievää tai kohtalaista oireilua

(Kansallinen sisäilmakartoitus 2018, 25–64 -vuotiaat, Lampi ym 2019)

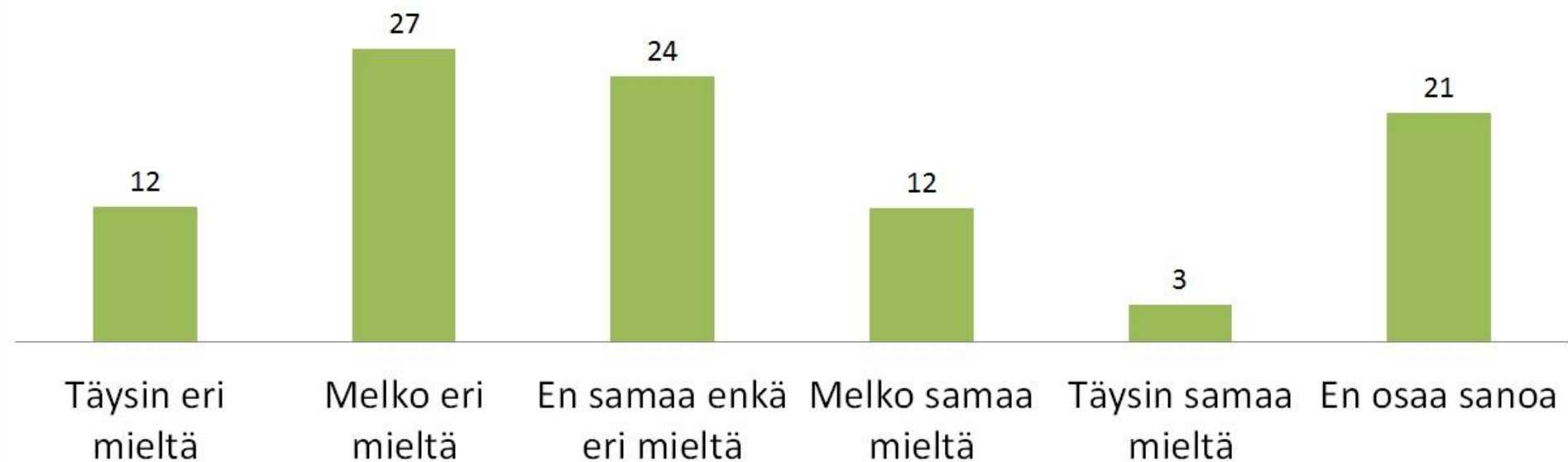
Oirekeskeisyys: Ympäristöherkkyys

- Pitkittynyt oireilu tilanteissa, joissa ei tunnettuja altisteita
- Kymmenet sokkoutetut kokeet => Ympäristöherkät oireilevat enemmän vain, jos aistivat tai oletttavan altistumisen (**toiminnallinen häiriö**)
- Herkkyys on **jatkumo** väestössä
  - Toimintakykyä merkittävästi haittaava oireisto (ympäristöherkkyys) harvinainen (alle 0.2%)
  - selittää vain pienen osan suomalaisten oireilusta
- Samalla henkilöllä usein useita herkkyksiä (kemikaali, sähkö, tuoksu, tuulivoima, sisäilma jne.)

Väestö uskoo laajasti sisäilmaherkkyyden olevan parantumaton tila (Lampi ym. 2019)

Herkkyydestä saada oireita sisäilmasta voi parantua (%)

PÄÄKIRJOITUS

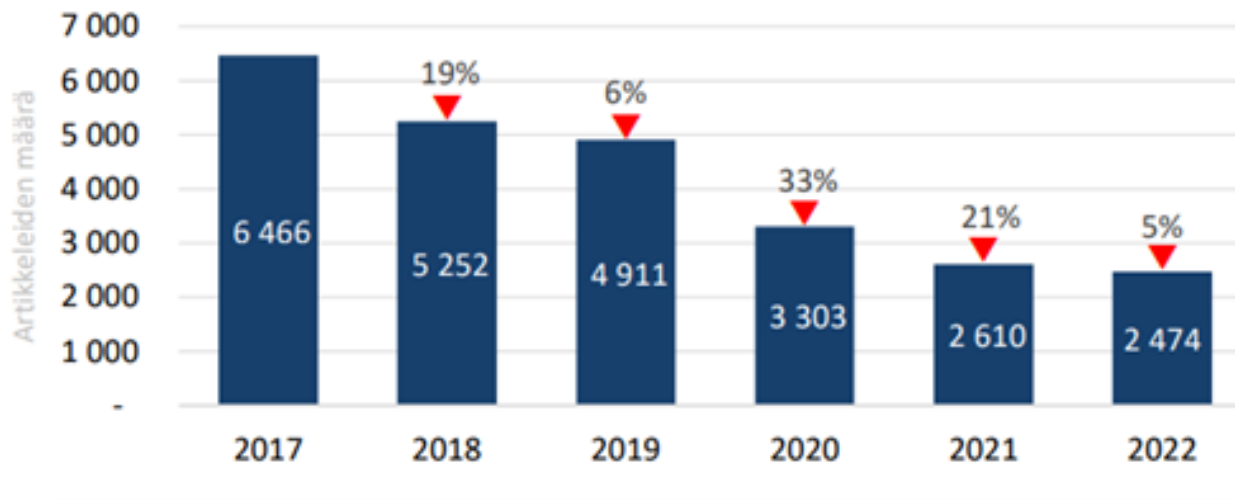
HS 6. marraskuuta 2019

Kosteusongelmat lietsovat pelkoja

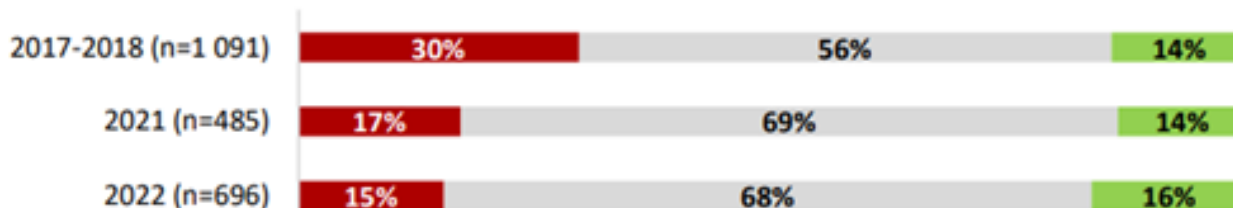
Lehdistössä iso muutos (Meltwater 2023)

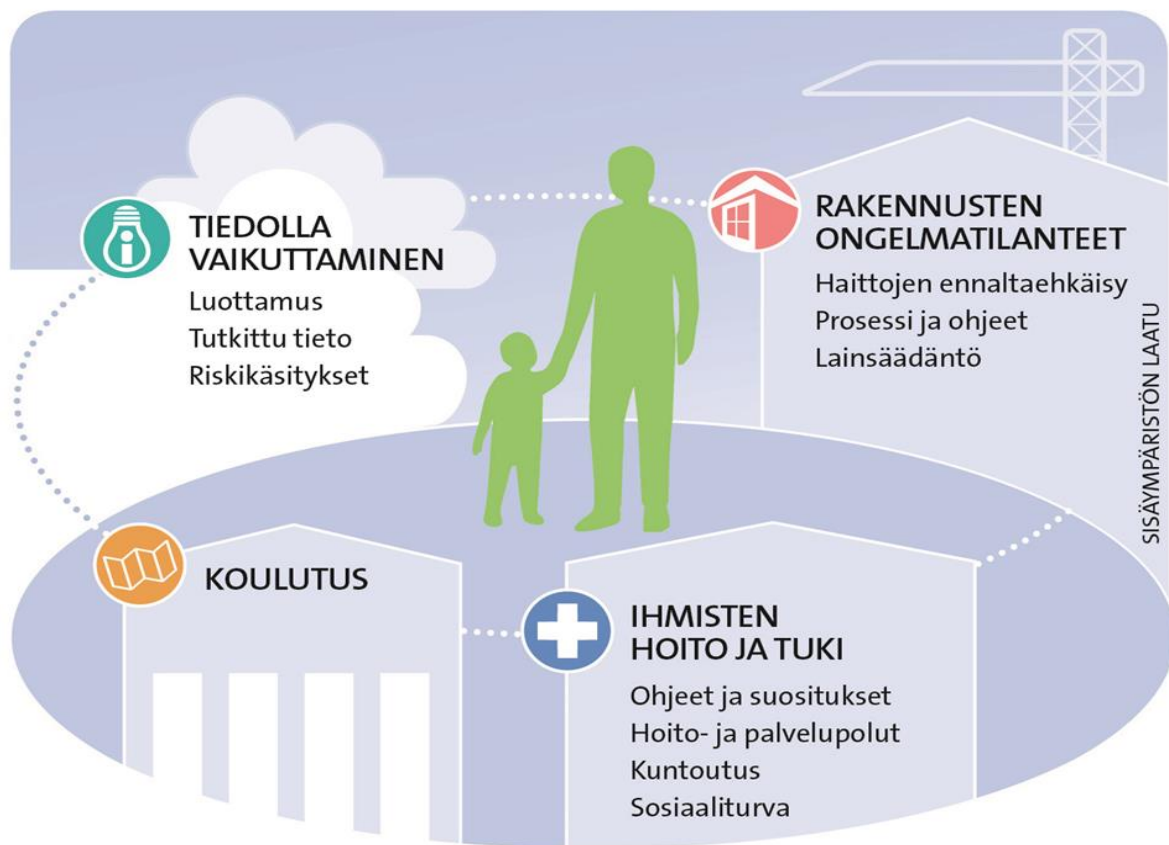
KAIKKI SISÄILMA-ARTIKKELIT | ARTIKKELIMÄÄRÄ | Kaikki maininnat

OTOS SISÄILMA-ARTIKKELEISTA | SÄVYN MUUTOS | Otos

Kansallinen sisäilma ja terveys 2018-2028 -ohjelma

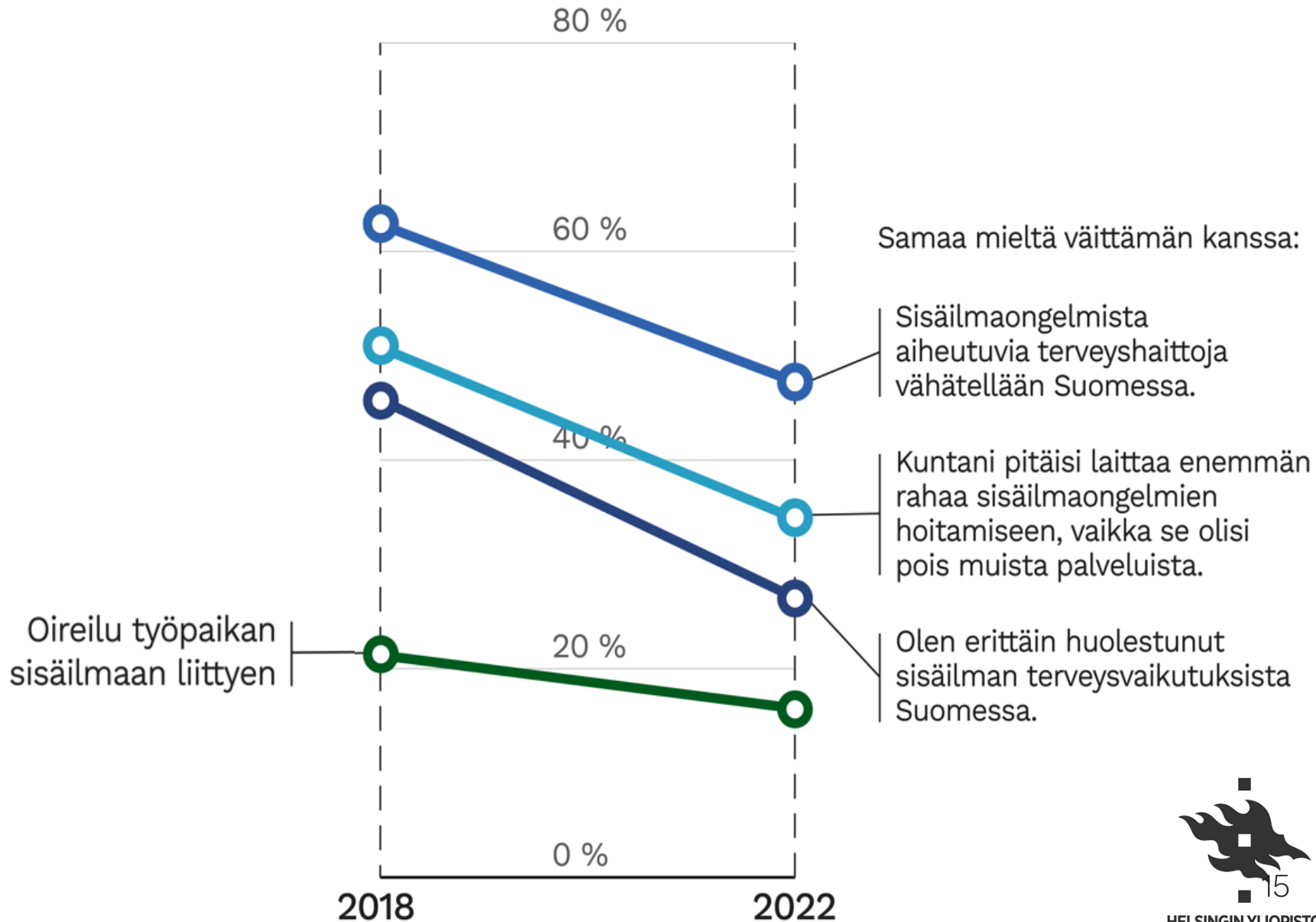
Laaja yhteistyö

- ✓ Terveet tila 2028 – ohjelma
- ✓ Monet tahot

Väliarviointi 2024

- ✓ V. 2018 ja 2022 kyselyt 5000:lle satunnaiselle aikuiselle
- ✓ Kyselyt kunnille

'Huoli' vähentynyt paljon

Väestön luottamus kunnan sisäilmatoimiin lisääntyi

Tyytyväinen kunnan toimintaan

0 % 10 % 20 % 30 % 40 %

Rakentamisen laatu ja kunnossapito

24 %

33 %

Koulujen siäilmaongelmien ratkaiseminen

26 %

32 %

Sisäilma-asioista tiedottaminen

21 %

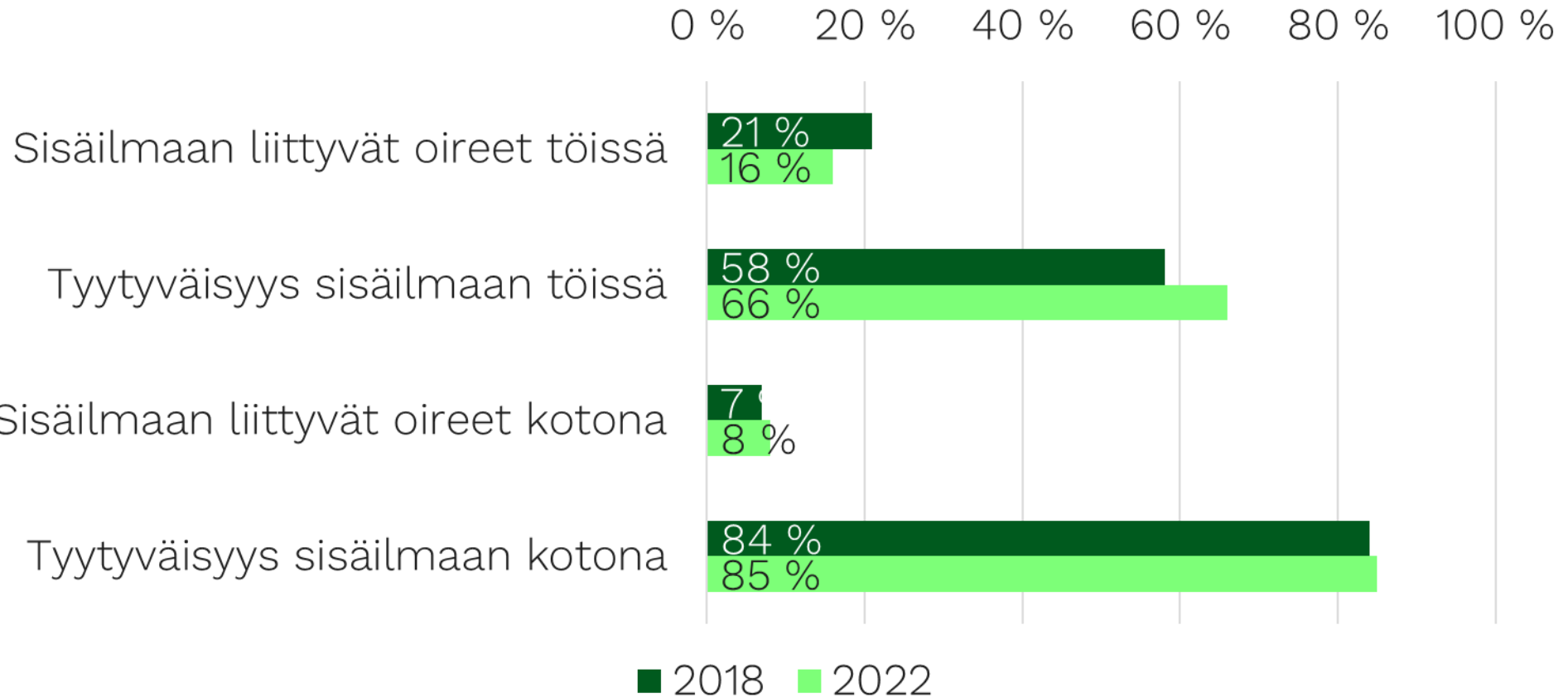
22 %

■ 2018 ■ 2022

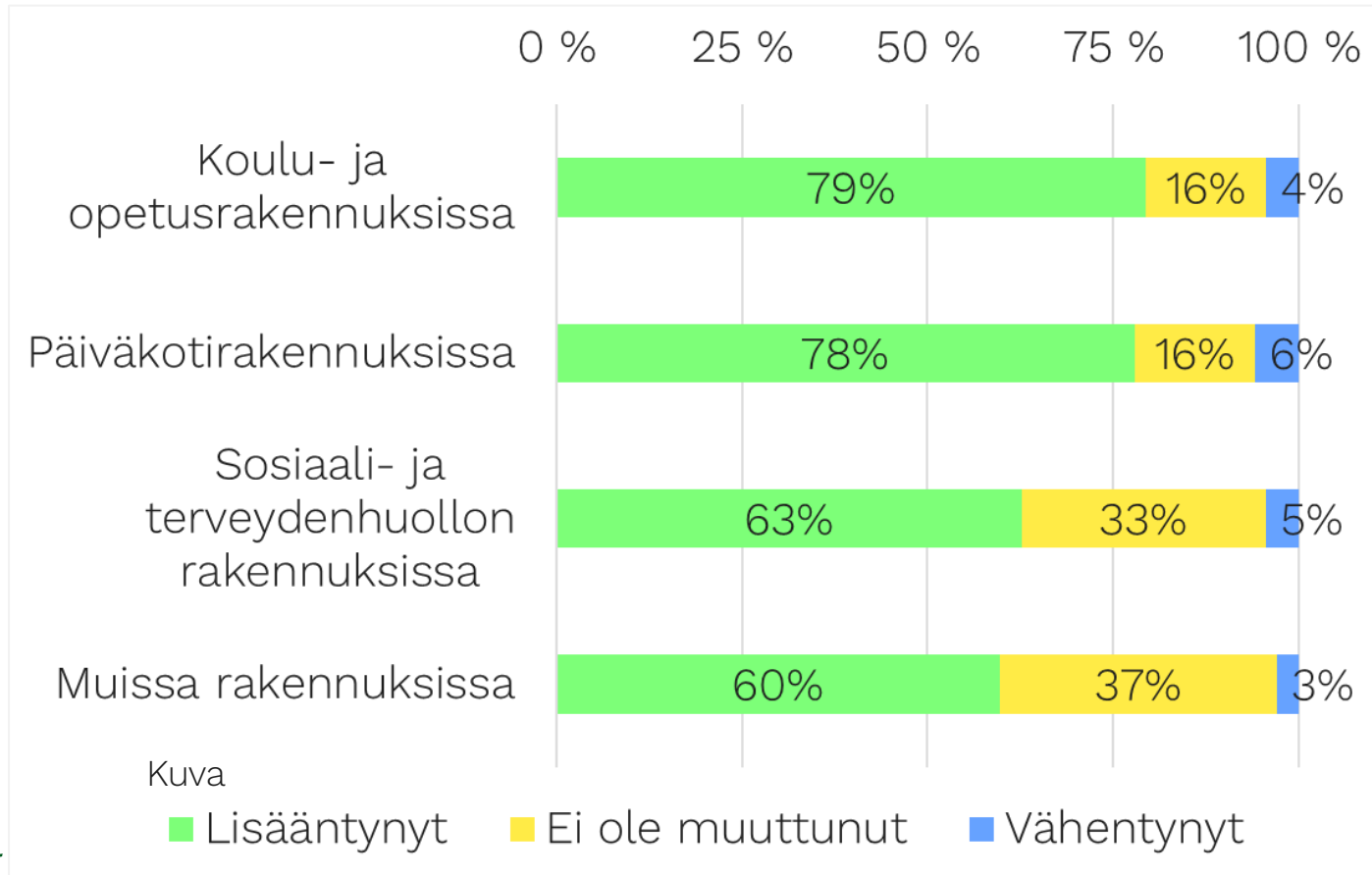

Oireilu ja tyytymättömyys vähentynyt työpaikoilla

Myös käsitykset sisäilman terveysvaikutuksista lähentyneet hiukan tutkittua tietoa

Kuntien panostus sisäilman laatuun lisääntynyt viim. 5 vuotena kysely v. 2023 kunnille

Kuva

■ Lisääntynyt

■ Ei ole muuttunut

■ Vähentynyt

HELSINGIN YLIOPISTO

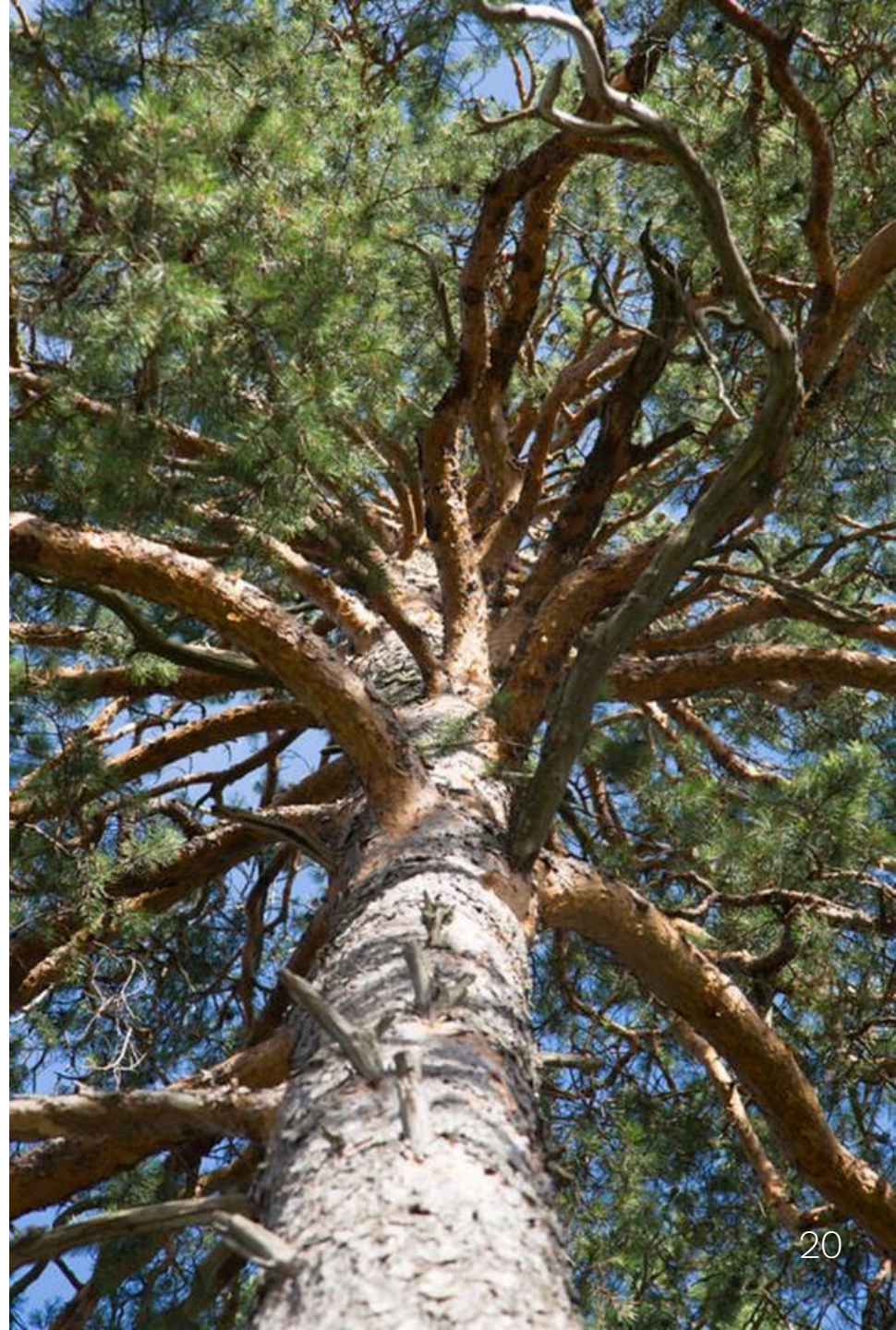
Merkittävien sisäilmaongelmien esiintyvyys vähentyi 2019 - 2023

- Esiintyvyys suhteessa rakennustyyppin kokonaisneliömäärään
- Kyselyt kunnille 2019 ja 2023

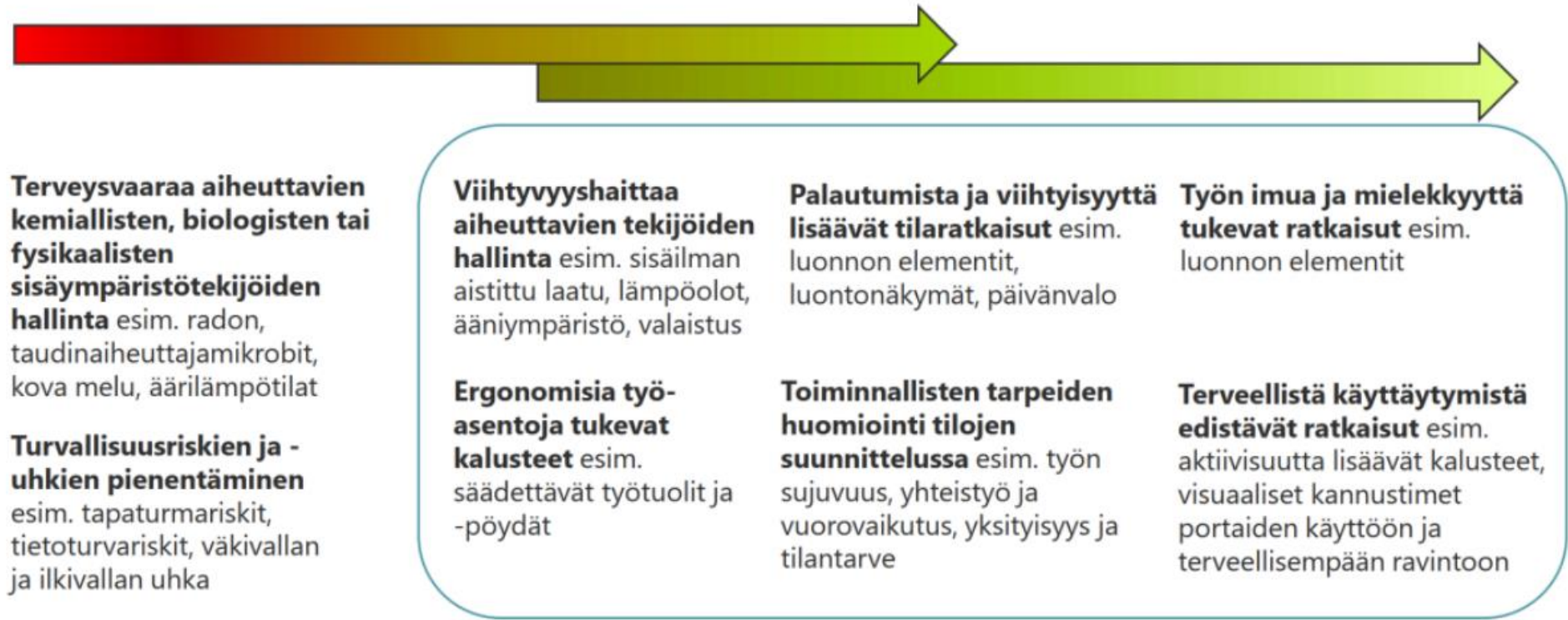
Mistä havaittu positiivinen kehitys johtui?

- COVID takia etätyö lisääntynyt
  - Vaikuttanut erityisesti työpaikkaoireiluun
- Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja muut huolet johdattaneet ajatuksia muualle?
- Kunnissa tehty paljon hyvää työtä
- Terveet tilat 2028 -ohjelma ja Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelma
- Monet muut tekijät, kuten Käypä hoito 2017

Patogeeninen lähestymistapa
= vähennetään kuormitustekijöitä

Salutogeeninen lähestymistapa
= lisätään voimavaratekijöitä

Keskeisiä jatkotoimia terveys- vaikutusten vähentämiseksi

Uusia suuntia

1. Hyvinvointia edistävät sisäympäristöt: laajempi näkemys sisäympäristöistä, ei vain sisäilman epäpuhtaudet ja niiden aiheuttamat riskit
2. Ilmastonmuutos, kestävyys: miten haasteisiin vastataan uhraamatta sisäilman hyvää laatua

Aiempien toimien jatkaminen ja toimintatapojen vakiinnuttaminen

3. Rakentamisen ja kiinteistöjen ylläpidon laatu, säätely ja valvonta
4. Tutkimukseen perustuvan tiedon jakaminen: viestintä, koulutus
5. Rakennusten ongelmatilanteet ennaltaehkäisy ja hoito: ohjeistusten ja parhaiden käytäntöjen jalkauttaminen, avoin viestintä, luottamuksen rakentaminen
6. Vaikeasti oireilevien parempi hoito ja tuki
7. Korkeatasoinen tutkimus

